

Explaining the social dimensions of livability in informal settlements (Case study: Koshtargah neighborhood)

Amin Karbasi Salmasi¹, Bahman Kargar²

1- Ph.D. Candidate of Geography and Urban Planning, Islamic Azad University, Yadegar Imam Branch (RAH), Tehran, Iran.

2- Faculty Member of Amin Police Force University and Associate Professor in Geography and Urban Planning, Islamic Azad University, Yadegar Imam Branch (RAH), Tehran, Iran.

Article info

Article type:
Research Article

Received:
2023/08/06

Accepted:
2023/10/13

pp:
17-32

Keywords:
Social dimension,
Livability,
Informal settlements,
Regional balance,
Urmia.

Abstract

The main purpose of this research is to investigate the social dimension of livability in the informal settlement of Koshtargah located in Urmia city. The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of nature. The collection of information in this research has been done in two ways: library and field. The data collection tool is in the form of a questionnaire and a questionnaire of experts. The statistical population of this research is the residents of the Koshtargah neighborhood, which according to Cochran's formula is 374 people who are randomly distributed in the study area. Data analysis was done quantitatively through SPSS and Excel software. The data collected through the questionnaires were analyzed by one-sample t-tests and Spearman's correlation, and DEMATEL's multi-criteria decision-making method was used to analyze the data of the experts' questionnaire. The validity of the questionnaires has been confirmed by experts. The reliability of the questionnaires has been confirmed through Cronbach's alpha test with an alpha coefficient of 0.711. The findings of this research show that according to the results of the one-sample t-test, the indicators of recreation and leisure and general education are at a lower level than the average level, and the indicators of personal and social security, participation, identity, and sense of place are at an average level. According to the results of the Spearman correlation test, there is a significant relationship between the indicators and the social dimension of livability. according to the results of the DEMATEL model, the personal and social security index with the value (D) of 4.859 is the most effective, and the participation index with the value of (R) 4.798 is the most influential and the index of personal and social security with the value (D+R) of 9.279 has the highest correlation with other Indexes. The results of this research indicate that the level of the social dimension of livability in the Koshtargah neighborhood is lower than average.

Citation: Karbasi Salmasi, A. & Kargar, B. (2023). Explaining the social dimensions of livability in informal settlements (Case study: Koshtargah neighborhood). *Journal of Geography and Regional Future Studies*, 1(2), 17-32.

© The Author(s).

Publisher: Urmia University.

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.54897.1019>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1402.1.2.2.8>

Extended Abstract

Introduction

Currently, more than 55.4% of the world's population lives in urban areas, and this trend is expected to increase to 66.4% in 2050. This increase may lead to two different types of effects: first, the growing trend of urbanization and its harmful pressure on urban facilities and the related quality of urban communities' lives are becoming a vital phenomenon all over the world, second, urbanization levels are also the drivers of density advantages and opportunities related to collective growth and development in urban areas and large cities for better economic prosperity and community well-being; On the other hand, people expect higher standards from the city and the environment in which they live. The informal settlement is a prominent factor in urbanization and providing housing for the urban poor, which have been formed in an irregular manner and with the spatial accumulation of low-income groups and rural migrants in vulnerable urban areas and reproduce social harm within themselves. In this regard, the Koshtargah neighborhood of Urmia, which is considered one of the informal and marginal settlements of Urmia, has unplanned mushroom growth and is in bad condition in terms of having service uses. This neighborhood lacks any cultural, recreational, and sports space, and the green and educational spaces are also in poor condition. With a high population density and as an immigrant-friendly neighborhood, the area has many problems in economic, social, physical, etc. dimensions, which are investigated in this research due to the importance of the social dimension in order to empower the residents of these settlements and improve their current situation. Therefore, the main purpose of this research is to investigate the situation of the social dimension of livability in the informal settlement of Koshtargah located in Urmia, in order to evaluate the status of the indicators of the social dimension of livability in this neighborhood, to improve the situation of critical indicators.

Methodology

The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of nature. Data collection in this research has been done in two ways: library and field. The information of libraries include reliable

scientific sources such as books, articles, and scientific reports, whereas field information has been collected through questionnaires. The statistical population of this research is the residents of the Koshtargah neighborhood, which has a population of 15,000 people according to the statistics of the Iran Statistics Center (2015). The sample size is 374 people through the Cochran formula, which is randomly distributed in the study area. Data analysis was done quantitatively through SPSS and Excel software. In this research, t-test and Spearman's correlation were used to analyze the data collected through the questionnaires, and to analyze the data of the experts' questionnaire, DEMATEL's multi-indicator decision-making method was used. The validity of the questionnaires was evaluated and confirmed by experts in this field (professors of urban planning and geography) and the reliability of the questionnaires was checked through Cronbach's alpha test for about 25 questionnaires, which has been confirmed with an alpha coefficient of 0.711.

Results and discussion

The findings of this research indicate that according to the results of the one-sample t-test, the indicators of recreation and leisure and general education are at a lower level than the average level, and the indicators of personal and social security, participation, identity, and sense of place are at an average level. Moreover, the social dimension of livability in the Koshtargah neighborhood is lower than the average level. The main reason for the low level of the social dimension can be attributed to the fact that this neighborhood is not suitable for service uses, so there is no cultural and recreational space in this neighborhood, and there are only two parks in the area, one of which is near the cemetery and the other one is unused due to the presence of drug addicts. According to the results of the Spearman correlation test, there is also a significant relationship between the indicators and the social dimension, and according to the value of the correlation coefficient, all the indicators have a direct and moderate relationship with the social dimension. according to the results of the DEMATEL model, the personal and social security index with the value (D) of 4.859 is the most effective, the participation index with the value of (R)

4.798 is the most influential and the index of personal and social security with the value (D+R) of 9.279 has the highest correlation with other indexes. Furthermore, the three indicators of personal and social security, public education and recreation, and leisure time are identified as the cause and the indicators of identity and sense of place and participation as the effect.

Conclusion

Informal settlements have always been a problem for city managers due to unplanned and unprincipled growth. These settlements were formed to provide housing for the poor and economically disadvantaged people who migrated from the villages to the city due to the low price of land and rent in these areas and without taking into account the needs of the residents, a place for shelter has been created, which is faced with the expansion of the area over time and is not able to provide the needs of its residents. These settlements are also known as islands of crime and damage, which require special attention from city managers in order to empower these settlements to prevent the expansion of the area. In this regard, the

livability approach as a precise tool has the ability to empower informal settlements. Therefore, in this research, an attempt has been made to investigate the situation of the social dimension of livability in the informal settlement of the Koshtargah and find the relationship between the indicators of the social dimension in order to identify the main issues of the social sphere of this neighborhood.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین ابعاد اجتماعی زیست‌پذیری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: محله کشتارگاه)

امین کرباسی سلماسی^۱، بهمن کارگر^۲

۱- دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار (ره)، تهران، ایران.
۲- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین و دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام (ره)، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت بعد اجتماعی زیست‌پذیری در سکونتگاه غیررسمی کشتارگاه واقع در شهر ارومیه می‌باشد. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات در این پژوهش به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. ابزار گردآوری داده‌ها به صورت پرسشنامه و پرسشنامه خبرگان می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش ساکنین محله کشتارگاه می‌باشد که مطابق فرمول کوکران به تعداد ۳۷۴ نفر می‌باشد که به صورت تصادفی در محدوده مورد مطالعه پخش شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کمی و از طریق نرم‌افزارهای SPSS و Excel انجام شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه‌ها توسط آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و همبستگی اسپیرمن و برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه خبرگان از روش تصمیم‌گیری چند شاخصه دیمتل استفاده شده است. روایی پرسشنامه‌ها از طریق افراد متخصص مورد تأیید قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه‌ها از طریق آزمون آلفای کرونباخ و با ضریب آلفای ۰/۷۱۱ مورد تأیید قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشانگر این است که با توجه به نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای شاخص‌های تفریحات و اوقات فراغت و آموزش عمومی در سطح پایین‌تر از سطح متوسط و شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی، مشارکت و هویت و حس مکان در سطح متوسطی قرار دارند. با توجه به نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن رابطه‌ای معنادار میان شاخص‌ها و بعد اجتماعی وجود دارد. با توجه به نتایج مدل دیمتل نیز شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D) ۴/۸۵۹ تأثیرگذارترین، شاخص مشارکت با مقدار (R) ۴/۷۹۸ تأثیرپذیرترین و شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D+R) ۹/۲۷۹ بیشترین ارتباط را با سایر شاخص‌ها دارد. نتایج این پژوهش نشانگر این است که سطح بعد اجتماعی زیست‌پذیری در محله کشتارگاه در سطح پایین‌تر از متوسط قرار دارد.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵	
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۱	
صص: ۱۷-۳۲	
واژگان کلیدی: بعد اجتماعی، زیست‌پذیری، سکونتگاه‌های غیررسمی، تعادل منطقه‌ای، ارومیه.	

استناد: کرباسی سلماسی، امین؛ کارگر، بهمن. (۱۴۰۲). تبیین ابعاد اجتماعی زیست‌پذیری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: محله کشتارگاه). فصلنامه جغرافیا و آینده‌پژوهی منطقه‌ای، ۱(۲)، ۱۷-۳۲.

ناشر: دانشگاه ارومیه.

© نویسندگان

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.54897.1019>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1402.1.2.2.8>

مقدمه

در حال حاضر بیش از ۵۵/۴ درصد از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند و انتظار می‌رود این روند در سال ۲۰۵۰ به میزان ۶۶/۴ درصد افزایش یابد (United Nations, 2014 – UN-Habitat, 2016) به طوری که این افزایش ممکن است به دو نوع تأثیر متفاوت منجر شود: از یک سو، روند رو به رشد شهرنشینی و فشار زیان‌بار آن بر امکانات و تسهیلات شهری و کیفیت زندگی مرتبط جوامع شهری در حال تبدیل شدن به یک پدیده حیاتی در سراسر جهان است (Ellis & Roberts, 2016; Fu & Zhang, 2017; Kumar & Rai, 2014) از سوی دیگر، سطوح شهرنشینی نیز محرک مزیت‌های تراکم و فرصت‌های مرتبط با رشد و توسعه جمعی در مناطق شهری و مناطق شهرهای بزرگ برای رونق اقتصادی بهتر و رفاه جامعه است (Monkkonen et al, 2018- World Bank Group, 2015- Yassin, 2019). از طرفی نیز مردم انتظار استانداردهای بالاتری از شهر و محیطی که در آن زندگی می‌کنند را دارند (Mousavi et al, 2021: 205)؛ بنابراین بی‌برنامه‌گی و عدم مدیریت صحیح و ظهور مشکلات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در شهرهای امروزی منجر به کاهش استانداردهای زندگی و به تبع آن کاهش پایداری و افت زیست‌پذیری شهرها شده است که توجه به شاخص‌های زیست‌پذیری به عنوان شاه‌کلید حل بسیاری از مسائل و مشکلات شهری در سطر اول برنامه‌ریزی‌ها قرار می‌دهد (Shahnavazi et al, 2022: 68-Jamishidi et al, 2023).

به‌طور کلی امروزه عدم توجه به برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به نیازهای انسانی و اجتماعی، موانع مهمی را برای ارتقای کیفیت زندگی و رضایت ساکنان ایجاد می‌کند. با توجه به درصد بالای فقر و تعداد زیاد جمعیت در سکونتگاه‌های غیررسمی، کیفیت زندگی در این سکونتگاه‌ها به یک موضوع اساسی تبدیل شده است. این در حالی است که کیفیت زندگی به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی توسعه پایدار شهری مورد توجه قرار گرفته است (Shahraki et al, 2020-Akbari, 2023). در این راستا مفهوم زیست‌پذیری به عنوان رویکردی نوین در جهت بهبود وضعیت کیفیت زندگی در دستور کار برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار گرفته است. این مفهوم نقش مهمی در برنامه‌ریزی و توسعه شهری داشته است. با این حال، این مفهوم سیال است و در موقعیت‌های مختلفی به کار رفته است (Kashef, 2016) در این راستا محیط‌های زیست‌پذیر به عنوان محیط‌هایی تعریف شده‌اند که پارامترهای رفاه فیزیکی و اجتماعی را برای حفظ وجود انسانی مولد و معنادار یکپارچه می‌کنند، در حالی که زیست‌پذیری شهری مورد منحصربه‌فردی از زیست‌پذیری در کل است و پیوندهای قوی با مفهوم شهرنشینی دارد (Altrock, 2022) و در بافت محله‌های تازه ساخته، بر کیفیت‌های طراحی شهری تمرکز دارد که به نظر می‌رسد تعامل اجتماعی، سرزندگی، پیاده‌روی و پایداری را ارتقا می‌دهد (Ruth & Franklin, 2014). به‌طور کلی به دلیل پیچیدگی زیست‌پذیری شهری، تعریف واحدی از این مفهوم در تحقیقات مشاهده نمی‌شود ولیکن زیست‌پذیری شهری عمدتاً شامل رشد اقتصادی، استانداردهای زندگی، موقوفات زیست‌محیطی، امنیت شهری، بهره‌برداری از انرژی، آلودگی محیط‌زیست، ثبات اجتماعی، خدمات عمومی و غیره است و سطح زیست‌پذیری هر شهر با توجه به ویژگی‌های محیطی و سطح توسعه تفاوت‌های منطقه‌ای تعیین شده است (Xiao et al, 2022).

یکی از چالش‌های بزرگ جهان رویارویی با حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی و پدیده‌هایی که در حاشیه شهرها شکل گرفته است (Jamishidi et al, 2023: 52). اسکان غیررسمی عامل برجسته و غالب در شهرنشینی و تهیه مسکن برای فقرای شهری است که به صورت بی‌ضابطه و با تجمع مکانی گروه‌های کم‌درآمد و مهاجر روستایی در نقاط آسیب‌پذیر شهری شکل گرفته‌اند و در درون خود به بازتولید آسیب‌های اجتماعی می‌پردازند (Mousavi et al, 2023: 153). در این راستا محله کشتارگاه ارومیه که به عنوان یکی از سکونتگاه‌های غیررسمی شهر ارومیه به حساب می‌آید دارای رشدی بدون برنامه و قارچ گونه داشته و به لحاظ برخورداری از کاربری‌های خدماتی در وضعیت نامناسبی قرار دارد. این محله فاقد هرگونه فضای فرهنگی، تفریحی و ورزشی بوده و وضعیت فضای سبز و آموزشی نیز در وضعیت بغرنجی قرار دارد (Darskhan & Bayramzadeh, 2020: 109)؛ در صورتی که در این محله اقدامات لازمی صورت نگیرد به یکی از جزایر بازتولید آسیب‌های اجتماعی در حوزه‌ها با ماندگی از تحصیل، اعتیاد و جرم تبدیل خواهد شد که نیازمند توجه ویژه مدیران شهری می‌باشد تا ضمن رعایت عدالت فضایی در دسترسی ساکنین این محله به کاربری‌های خدماتی میزان محرومیت در این محله کاهش یابد. این محله با تراکم بالای جمعیتی و به عنوان محله‌ای مهاجرپذیر (Darskhan & Bayramzadeh, 2021: 81) دارای مشکلات متعددی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و ... می‌باشد که در

این پژوهش به دلیل اهمیت بعد اجتماعی در راستای توانمندسازی ساکنین این سکونتگاه‌ها و ارتقاء وضعیت فعلی ساکنین مورد بررسی قرار می‌گیرد به طوری که هدف اصلی این پژوهش بررسی وضعیت بعد اجتماعی زیست‌پذیری در سکونتگاه غیررسمی کشتارگاه واقع در شهر ارومیه می‌باشد تا ضمن ارزیابی وضعیت شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری در این محله، در راستای ارتقاء وضعیت شاخص‌های بحرانی پیشنهادهایی ارائه می‌گردد.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی، غالباً مشغول مشاغل غیررسمی غیرمولد هستند و به لحاظ جایگاه اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و از طرفی سطح فرهنگ ساکنان این فضاها با توجه به سنخیت نداشتن با فرهنگ شهرنشینی در وضعیت نازلی قرار دارد (Oskouee Aras & Hakimi, 2021: 144). این فضاها شهری به دلیل وضعیت نامناسب کالبدی، اقتصادی و اجتماعی همواره مشکلات متعددی را برای ساکنان خود به وجود آورده است؛ بنابراین نیازمند توجه ویژه مدیران و برنامه‌ریزان شهری می‌باشد تا در راستای رفع مشکلات این فضاها شهری اقدام نمایند. در این راستا رویکرد نوین زیست‌پذیری شهری توان به عنوان ابزاری دقیق توانایی ارزیابی دقیق وضعیت این سکونتگاه‌ها را داشته و می‌تواند دست مدیران شهری را بگیرد. مفهوم شهرهای زیست‌پذیر برای نخستین بار در سال ۱۹۷۰ و توسط اداره ملی هنرها در جهت نیل به ایده‌های برنامه‌ریزی شهری مورد استفاده قرار گرفت و پس از آن در سال ۱۹۸۱ این مفهوم در عنوان «خیابان‌های زیست‌پذیر» توسط داندل اپلیارد مطرح شد، وی هفت هدف مهم را برای آینده یک محیط خوب شهر به همراه آلن جیکوبز عنوان نمود که هدف اول آن زیست‌پذیری بود (Bayramzadeh & Shamsavar, 2023: 19). همچنین بستر حضور و گسترش ایده زیست‌پذیری را می‌توان آمریکا دانست. آنچه بیش از همه در این بستر جغرافیایی واجد توجه است درهم تنیدگی سیاست‌گذاری‌های مقیاس کلان با این مفهوم برنامه‌ریزی محیطی است که سیر تاریخی آن را می‌توان این‌گونه جستجو کرد (Otar & Shams, 2022: 214). مرور تعاریف ارائه شده، نشان می‌دهد هر چند تاکنون اجماع نظر در تعریف زیست‌پذیری به وجود نیامده است، اما در تعاریف ارائه شده مشترکاتی چون تأمین رفاه و رضایت ساکنین، کیفیت زندگی، تأمین نیازهای گوناگون، دستیابی به زندگی مطلوب و رضایت‌بخش و ... به چشم می‌خورد، به عبارتی دیگر مجموعه ویژگی‌های عینی و ذهنی که جذابیت و مطلوبیت یک مکان را عرضه می‌کند زیست‌پذیری تلقی می‌شود (Zare et al, 2022: 802). در نهایت از این مفهوم برای ارزیابی عملکرد شهرها از لحاظ سطوح زندگی که برای ساکنان فراهم کرده است، استفاده می‌شود که از بهترین سطح زندگی تا نامناسب‌ترین سطح زندگی را در برمی‌گیرد (Adam et al, 2017: 62).

در رابطه با موضوع پژوهش، تحقیقات متنوعی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است به طوری که در پژوهش‌های خارج از کشور روسچیک و همکاران^۱ اشاره کرده‌اند که از آنجایی که جمعیت شهری در سطح جهان همچنان در حال افزایش است، ایجاد شهرهای «قابل زندگی» که در نتیجه شانس بیشتری برای «حیاتی بودن» پایدار خواهند داشت، به اولویت بسیاری از گروه‌های ذینفع تبدیل شده است (Ruszczuk et al, 2023: 1). خیاو و همکاران^۲ (۲۰۲۲) اشاره کرده‌اند که شش عامل کلیدی در زیست‌پذیری شهری فلات لس تأثیرگذار هستند به طوری که سرمایه‌گذاری ثابت و تراکم جمعیت تأثیر منفی و شاخص‌های مقررات زیست‌محیطی، بهینه‌سازی ساختار صنعتی، سطح درآمد و کیفیت سازمانی تأثیر مثبتی دارند. دل مار مارتینز براوو و همکاران^۳ اشاره کرده‌اند که پایداری اجتماعی شهری با زیست‌پذیری شهری رابطه‌ای مثبت داشته در حالی که با آلودگی شهری رابطه‌ای منفی دارد (Martínez-Bravo et al, 2019).

و در پژوهش‌های داخل کشور نیز، موسوی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهش خود تحت عنوان «تحلیل و ارزیابی وضعیت زیست‌پذیری در محلات شهری ارومیه (نمونه موردی: محله کوی سالار)» اشاره کرده‌اند که با توجه به نتایج مدل دیمتل، ابعاد مدیریت شهری، اقتصادی و امکانات و خدمات به عنوان «علت» و سه بعد محیط‌زیستی، اجتماعی و الگوی تاریخ نیز به عنوان «معلول»، در زیست‌پذیری قلمروی مکانی تحقیق، استخراج و نشان داده می‌شوند. سرائی و یاراحمدی (۱۴۰۱) در پژوهش خود تحت عنوان

^۱ Ruszczuk et al.

^۲ Xiao et al

^۳ Martínez-Bravo et al

«شناسایی زیست‌پذیری ارزیابی مولفه‌های مؤثر بر زیست‌پذیری در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر اسفراین)» اشاره کرده‌اند که مولفه‌هایی چون مسکن مناسب و هویت و حس تعلق مکان، سطح درآمد، آموزش و کیفیت آن، کیفیت پیاده‌روها و فضاهای عمومی، دسترسی به مراکز تجاری و خدماتی، دسترسی به مراکز درمانی، پارک و فضاهای سبز از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری شهری در محدوده مورد مطالعه هستند و در میان ابعاد مورد بررسی، بعد زیست‌محیطی به دلایلی چون وضعیت مطلوب آب و هوایی، فضاهای باز و سبز شهری و چشم‌اندازهای زیبا در وضعیت مطلوبی است، اما سه بعد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی در وضعیت متوسط رو به پایین قرار دارند. حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش «سنجش زیست‌پذیری محلات شهری در راستای توسعه پایدار از دیدگاه شهروندان، مورد مطالعه: محله شهر کهنه و شهرک سیدمرتضی-کاشمر» اشاره کرده‌اند که بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی شهروندان و زیست‌پذیری ارتباط مستقیمی وجود دارد. زارع و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود تحت عنوان «تحلیل زیست‌پذیری در بخش مرکزی شهر تهران (مورد مطالعه: منطقه ۱۲)» اشاره کرده‌اند که وضعیت کنونی زیست‌پذیری منطقه ۱۲، اگرچه ارتباط و پیوندهای محکمی با وضعیت و شرایط خاص و درونی موجود آن چون کمبود امکانات تفریحی و گذران اوقات فراغت، کاهش تمایل به سکونت در منطقه و محله‌های آن، ناامنی، عدم مشارکت در تصمیمات شورای شهر، نبود فضاهای عمومی مطلوب، عدم حفاظت شهرداری و میراث فرهنگی از آثار و بناهای تاریخی منطقه و بسیاری موارد دیگر دارد، اما به هیچ روی جدایی از تحولات و فرایندهای مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، محیطی و ... اثرگذار بر شهر تهران و بخش مرکزی آن در طول زمان نبوده است. دوبران (۱۳۹۹) در پژوهش خود تحت عنوان «سنجش زیست‌پذیری بافت‌های شهری با تأکید بر پایداری اجتماعی (مطالعه موردی: محلات اسکان غیررسمی شهر همدان)» اشاره کرده است که شاخص‌های پایداری اجتماعی زیست‌پذیری در بعد عینی و ذهنی کیفیت زندگی با توجه به سطح دسترسی به خدمات و رضایت از خدمات ارائه‌شده شکاف پایین‌تری دارد که نشان از نارسایی خدمات‌رسانی و به‌تناسب سطح انتظار پایین از خدمات‌رسانی در محلات مزبور دارد.

با توجه به پیشینه پژوهشی گردآوری‌شده بررسی وضعیت زیست‌پذیری در سکونتگاه‌ها به صورت گسترده صورت گرفته است و محدود پژوهش‌هایی در راستای بررسی وضعیت بعد اجتماعی زیست‌پذیری در این سکونتگاه‌ها صورت گرفته است بنابراین از نوآوری‌های این پژوهش می‌توان در حوزه زمانی به استفاده از داده‌های به‌روز و در حوزه محتوایی به استفاده از مبانی جدید اشاره نمود که این موارد می‌تواند در نتایج پژوهش تأثیرگذار باشند. پس بررسی پیشینه پژوهش به گردآوری شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری از پژوهش‌های متنوع پرداخته‌شده است که نتایج این بررسی در جدول شماره ۱ نشان داده‌شده است:

جدول ۱- شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری

منبع	شاخص
Mercer, 2019	فضای سیاسی و اجتماعی، محیط اجتماعی-فرهنگی، ملاحظات پزشکی و بهداشتی، مدارس و تحصیلات، خدمات عمومی و حمل‌ونقل، تفریح، کالاهای مصرفی، مسکن
Mahlouji et al, 2022	دسترسی به فضاهای عمومی جهت تعاملات روزانه، هویت‌مندی و خاطره‌انگیزی، خشونتی و سلامت روحی، میزان رضایت از وضعیت روابط همسایگی، وضعیت مشارکت شهروندان در طرح‌ها، میزان رضایت از آسایش و آرامش در مسکن، کاهش استرس و افسردگی، امنیت شغلی، دسترسی به مراکز انتظامی، وضعیت روشنایی معابر، برخورد با ناآرامی و خشونت‌ها، برخورد با جرائم و بزهکاری و معتادین، احساس امنیت زنان و کودکان، احساس محیط امن
Saraei & Yarahmadi, 2022	آموزش و کیفیت آن، تفریحات و اوقات فراغت، بهداشت و سلامت، هویت و حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی و کرامت، امنیت، اجتماعات محلی و مشارکت، عوامل فرهنگی و تاریخی
Mousavi et al, 2021	آموزش عمومی، تفریحات و اوقات فراغت، ملاحظات و مراقبت‌های پزشکی و بهداشتی، امنیت فردی و اجتماعی، پیوستگی و تعلق مکان، مشارکت و همبستگی
Barzegar et al, 2019	آموزش عمومی (کیفیت ساختمان‌های آموزشی، کیفیت کتابخانه‌ها و ...)، امنیت فردی و اجتماعی (وندالیسم، سطح فساد اجتماعی، احساس امنیت شهروندان و ...)، تعلق مکانی و مشارکت (میزان تمایل زندگی در محله، رضایت از رفتار همسایگان، میزان تعلق به محله)

شاخص‌ها از یک سو، ابزاری دقیق برای شناخت وضع موجود در یک مقطع زمانی خاص هستند و از سویی دیگر تصویر روندها و دگرگونی‌ها را در طی زمانی خاص نشان می‌دهند بنابراین ضروری است که شاخص‌ها و معیارها توسط مردم و در مکان‌ها و

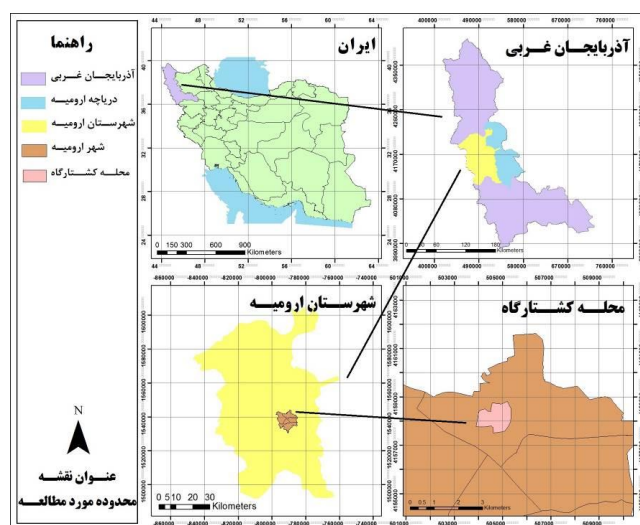
مقیاس‌های مختلف مورد درک و سنجش قرار گیرند (11: Mahlouji et al, 2022)؛ بنابراین در این پژوهش بر اساس وضع موجود محله، شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری انتخاب شده‌اند که این شاخص‌ها متشکل از ۶ شاخص کلی امنیت فردی و اجتماعی، هویت و حس مکان، مشارکت، آموزش عمومی و تفریحات و اوقات فراغت می‌باشد.

مواد و روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. گردآوری اطلاعات در این پژوهش به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است به طوری که اطلاعات کتابخانه‌های شامل منابع علمی معتبر نظیر کتاب، مقالات و گزارش‌های علمی و اطلاعات میدانی به صورت پرسشنامه و پرسشنامه خبرگان گردآوری شده است. ابزار گردآوری داده‌ها به صورت پرسشنامه و پرسشنامه خبرگان می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش ساکنین محله کشتارگاه می‌باشد که مطابق آمار مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) ۱۵۰۰۰ نفر جمعیت دارد و همچنین حجم نمونه از طریق فرمول کوکران و به تعداد ۳۷۴ نفر می‌باشد که به صورت تصادفی ساده در محدوده مورد مطالعه پخش شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کمی و از طریق نرم‌افزارهای SPSS و Excel انجام شده است. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه‌ها توسط آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و همبستگی اسپیرمن و برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه خبرگان از روش تصمیم‌گیری چند شاخصه دیمتل (DEMATEL) استفاده شده است. روایی پرسشنامه‌ها از طریق افراد متخصص در این حوزه (اساتید رشته شهرسازی و جغرافیا) مورد ارزیابی و تأیید قرار گرفته است و پایایی پرسشنامه‌ها از طریق آزمون آلفای کرونباخ و برای حدود ۲۵ پرسشنامه انجام شده است که با ضریب آلفای ۰/۷۱۱ مورد تأیید قرار گرفته است.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه محله کشتارگاه واقع در شهر ارومیه، شهرستان ارومیه و استان آذربایجان غربی می‌باشد که مساحتی بالغ بر ۱۲۰ هکتار دارد. این محله در قسمت شمال غربی شهر ارومیه واقع شده است و از دهه ۵۰ دارای رشدی قارچ گونه و بدون برنامه داشته است. این محله به لحاظ برخورداری از کاربری‌های خدماتی در وضعیت مناسبی قرار ندارد و به دلیل تراکم جمعیتی بالا با مشکل فضای آموزشی روبه‌رو است که این موضوع سبب بازماندگی تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود و از طرفی به دلیل وجود کاربری‌های مکانیکی، صافکاری و ضایعاتی همواره عبور و مرور ساکنان در این محله با مشکل روبه‌رو است. در شکل شماره ۱ با ارائه محدوده مورد مطالعه پرداخته شده است:

شکل ۱- محدوده مورد مطالعه در شهر، شهرستان و استان

(ترسیم: نگارنگان، ۱۴۰۲)

بحث و ارائه یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

در ابتدا به بررسی ویژگی دموگرافیک پرسشنامه‌های توزیع شده در محدوده مورد مطالعه پرداخته شده است که این اطلاعات در جدول شماره ۲ نشان داده شده است:

جدول ۲- ویژگی دموگرافیک پرسشنامه‌ها

سن					جنسیت	
بالاتر از ۵۵ سال	بین ۴۵ تا ۵۵	بین ۳۵ تا ۴۵	بین ۲۵ تا ۳۵	بین ۱۸ تا ۲۵	زن	مرد
۷۹	۱۱۳	۸۱	۵۳	۴۸	۱۳۹	۲۳۵

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

ادامه جدول ۲- ویژگی دموگرافیک پرسشنامه‌ها

مدت سکونت				تحصیلات				
بالاتر از ۱۵ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	۵ تا ۱۰ سال	تا ۵ سال	مقاطع بالاتر	لیسانس	کاردانی	دیپلم	زیردیپلم
۲۹	۶۴	۱۶۹	۱۱۲	۳۵	۱۰۸	۵۳	۷۹	۹۹

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

مطابق جدول شماره ۲، در حوزه جنسیت ۲۳۵ مرد و ۱۳۹ زن، در حوزه سن ۴۸ نفر بین ۱۸ تا ۲۵، ۵۳ نفر بین ۲۵ تا ۳۵ سال، ۸۱ نفر بین ۳۵ تا ۴۵ سال، ۱۱۳ نفر بین ۴۵ تا ۵۵ سال، ۷۹ نفر نیز بالاتر از ۵۵ سال، در حوزه تحصیلات ۹۹ نفر زیردیپلم، ۷۹ نفر دیپلم، ۵۳ نفر کاردانی، ۱۰۸ نفر لیسانس و ۳۵ نفر دارای مقاطع بالاتر بودند همچنین به لحاظ مدت سکونت نیز ۱۱۲ نفر تا ۵ سال، ۱۶۹ نفر بین ۵ تا ۱۰ سال، ۶۴ نفر بین ۱۰ تا ۱۵ سال و ۲۹ نفر نیز بالاتر از ۱۵ سال در این محله سکونت داشته‌اند.

یافته‌های تحلیلی

پس از بررسی وضعیت دموگرافیک پرسشنامه‌ها، به بررسی وضعیت شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری در محله کشتارگاه پرداخته شده است. برای ارزیابی وضعیت شاخص‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است که مقدار متوسط عدد ۳ در نظر گرفته شده است. نتایج این ارزیابی در جدول شماره ۳ نشان داده شده است:

جدول ۳- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری

شاخص	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار T	مقدار معناداری	حد پایین	حد بالا
امنیت فردی و اجتماعی	۲/۹۶	۱/۲۴۲	۳۷۳	-۰/۶۶۶	۰/۵۰۶	-۰/۱۷	۰/۰۸
تفریحات و اوقات فراغت	۲/۵۹	۱/۳۲۷	۳۷۳	-۶/۰۴۰	۰/۰۰۰	-۰/۵۵	-۰/۲۸
آموزش عمومی	۲/۷۷	۱/۲۴۷	۳۷۳	-۳/۵۲۶	۰/۰۰۰	-۰/۳۵	-۰/۱۰
مشارکت	۳/۰۲	۱/۲۴۹	۳۷۳	۰/۲۴۸	۰/۸۰۴	-۰/۱۱	۰/۱۴
هویت و حس مکان	۳/۱۰	۱/۳۴۰	۳۷۳	۱/۴۶۶	۰/۱۴۴	-۰/۰۳	۰/۲۴

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

با توجه به جدول ۳، شاخص‌های تفریحات و اوقات فراغت و آموزش عمومی به دلیل اینکه مقدار معناداری آن‌ها کمتر از ۰/۰۵ است و همچنین به دلیل اینکه مقدار حد پایین و بالای این شاخص‌ها منفی است این شاخص‌ها در سطح پایین‌تر نسبت به سطح متوسط قرار دارند. همچنین شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی، مشارکت و هویت و حس مکان به دلیل اینکه مقدار سطح

معناداری از ۰/۰۵ بیشتر است اختلاف معناداری با سطح متوسط ندارند و به دلیل اینکه دارای حد پایین منفی و حد بالای مثبت هستند، بنابراین در سطح متوسطی قرار دارند.

پس از ارزیابی وضعیت هریک از شاخص‌ها به بررسی وضعیت کلی بعد اجتماعی زیست‌پذیری در جدول شماره ۴ پرداخته شده است:

جدول ۴- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای بعد اجتماعی زیست‌پذیری

بعد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار T	مقدار معناداری	حد پایین	حد بالا
اجتماعی	۲/۸۸	۰/۷۴۸	۳۷۳	-۲/۹۲۸	۰/۰۰۴	-۰/۱۸۹	-۰/۰۳۷

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

با توجه به جدول ۴، سطح معناداری بعد اجتماعی زیست‌پذیری در محله کشتارگاه پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد که این موضوع نشانگر وجود اختلاف معنادار با سطح متوسط می‌باشد همچنین به دلیل اینکه حد بالا و پایین بعد اجتماعی منفی می‌باشد این موضوع نشانگر پایین بودن سطح بعد اجتماعی در محله کشتارگاه نسبت به سطح متوسط می‌باشد. دلیل اصلی پایین بودن سطح بعد اجتماعی را می‌توان به کم‌برخوردار بودن این محله نسبت به کاربری‌های خدماتی دانست به طوری که در این محله هیچ‌گونه فضای فرهنگی و تفریحی وجود ندارد و صرفاً دو بوستان در این محله وجود دارد که یکی از این بوستان در نزدیکی قبرستان و دیگری به دلیل حضور معاندان متظاهر بلا استفاده مانده است.

در ادامه به ارتباط یابی همبستگی در میان این شاخص‌های بعد اجتماعی زیست‌پذیری از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن پرداخته شده است که نتایج این ارزیابی در جدول شماره ۵ نشان داده شده است:

جدول ۵- نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن

نوع و میزان رابطه	بعد اجتماعی	آزمون همبستگی اسپیرمن
مستقیم (متوسط)	۰/۵۹۴	ضریب همبستگی
	۰/۰۰۰	سطح معناداری
مستقیم (متوسط)	۰/۴۲۹	ضریب همبستگی
	۰/۰۰۰	سطح معناداری
مستقیم (متوسط)	۰/۶۷۵	ضریب همبستگی
	۰/۰۰۰	سطح معناداری
مستقیم (متوسط)	۰/۵۶۶	ضریب همبستگی
	۰/۰۰۰	سطح معناداری
مستقیم (متوسط)	۰/۶۶۳	ضریب همبستگی
	۰/۰۰۰	سطح معناداری

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

با توجه به جدول ۵، به دلیل اینکه مقدار سطح معناداری شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی، تفریحات و اوقات فراغت، آموزش عمومی، مشارکت و هویت و حس مکان از مقدار ۰/۰۵ کمتر است بنابراین رابطه‌ای معنادار میان این شاخص‌ها و بعد اجتماعی وجود دارد که با توجه به مقدار ضریب همبستگی، همه شاخص‌ها ارتباط مستقیم و متوسطی را با بعد اجتماعی دارند. حائز اهمیت است که بر اساس مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن شاخص آموزش عمومی بیشترین ارتباط را با بعد اجتماعی زیست‌پذیری در محدوده مورد مطالعه دارد به نظر می‌رسد دلیل اصلی این موضوع نیز میزان سواد جمعی در این محله باشد که می‌تواند در بعد اجتماعی زیست‌پذیری تأثیر بگذارد.

در ادامه به بررسی ارتباط میان شاخص‌های بعد اجتماعی از طریق مدل تصمیم‌گیری دیمتل پرداخته شده است. ماتریس اولیه این مدل توسط ۴ نفر از خبرگان پر شده و هر یک از این ماتریس‌ها با یکدیگر ادغام شده‌اند که در جدول شماره ۶ نشان داده شده است

جدول ۶- ماتریس ادغام‌شده اولیه

ماتریس ادغام	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۰	۴/۸	۴	۴	۳
تفریحات و اوقات فراغت	۲	۰	۲	۴	۳
آموزش عمومی	۴/۸	۲	۰	۵	۳
مشارکت	۳	۱	۲	۰	۵
هویت و حس مکان	۴/۲	۲	۲	۲/۸	۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

پس از ادغام ماتریس‌های اولیه، به نرمال‌سازی ماتریس تصمیم پرداخته‌شده است که نتایج این نرمال‌سازی در جدول شماره ۷ نشان داده شده است:

جدول ۷- ماتریس نرمال شده

ماتریس نرمال	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۰/۰۰۰	-۰/۳۰۴	-۰/۲۵۳	۰/۲۵۳	-۰/۱۹۰
تفریحات و اوقات فراغت	۰/۱۲۷	۰/۰۰۰	-۰/۱۲۷	۰/۲۵۳	-۰/۱۹۰
آموزش عمومی	۰/۳۰۴	-۰/۱۲۷	۰/۰۰۰	۰/۳۱۶	۱۹۰
مشارکت	۰/۱۹۰	۰/۰۶۳	-۰/۱۲۷	۰/۰۰۰	-۰/۳۱۶
هویت و حس مکان	۰/۲۶۶	-۰/۱۲۷	-۰/۱۲۷	۰/۱۷۷	-۰/۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

پس از نرمال‌سازی ماتریس اولیه، به ارزیابی ماتریس I-N پرداخته‌شده است که نتایج این ارزیابی در جدول شماره ۸ نشان داده شده است:

جدول ۸- ماتریس I-N

I-N	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۱/۰۰۰	-۰/۳۰۴	-۰/۲۵۳	-۰/۲۵۳	-۰/۱۹۰
تفریحات و اوقات فراغت	-۰/۱۲۷	۱/۰۰۰	-۰/۱۲۷	-۰/۲۵۳	-۰/۱۹۰
آموزش عمومی	-۰/۳۰۴	-۰/۱۲۷	۱/۰۰۰	-۰/۳۱۶	-۰/۱۹۰
مشارکت	-۰/۱۹۰	-۰/۰۶۳	-۰/۱۲۷	۱/۰۰۰	-۰/۳۱۶
هویت و حس مکان	-۰/۲۶۶	-۰/۱۲۷	-۰/۱۲۷	-۰/۱۷۷	-۰/۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

پس از تشکیل ماتریس I-N، به معکوس کردن این ماتریس پرداخته‌شده است که نتایج این ارزیابی در جدول ۹ نشان داده شده است:

جدول ۹- ماتریس $(I-N)^{-1}$

$(I-N)^{-1}$	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۱/۸۷۹	-۰/۸۸۸	-۰/۸۶۹	۱/۱۶۳	۱/۰۵۹
تفریحات و اوقات فراغت	۰/۷۵۰	۱/۴۶۲	-۰/۵۹۱	۰/۸۹۲	-۰/۸۱۵
آموزش عمومی	۱/۰۹۲	-۰/۷۴۵	۱/۶۵۰	۱/۱۷۰	۱/۰۳۲
مشارکت	۰/۸۲۰	-۰/۵۵۰	۰/۶۰۸	۱/۷۰۱	-۰/۹۱۴
هویت و حس مکان	۰/۸۷۸	-۰/۶۱۳	-۰/۶۲۳	۰/۸۷۲	۱/۶۷۷

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

پس از معکوس کردن ماتریس، به محاسبه ماتریس ارتباطات (T) پرداخته شده است که این ماتریس از ضرب ماتریس نرمال‌سازی شده با ماتریس معکوس به دست می‌آید. نتایج این ارزیابی در جدول ۱۰ نشان داده شده است:

جدول ۱۰- ماتریس T

T	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۰/۸۷۹	۰/۸۸۸	۰/۸۶۹	۱/۱۶۳	۱/۰۵۹
تفریحات و اوقات فراغت	۰/۷۵۰	۰/۴۶۲	۰/۵۹۱	۰/۸۹۲	۰/۸۱۵
آموزش عمومی	۱/۰۹۲	۰/۷۴۵	۰/۶۵۰	۱/۱۷۰	۱/۰۳۲
مشارکت	۰/۸۲۰	۰/۵۵۰	۰/۶۰۸	۰/۷۰۱	۰/۹۱۴
هویت و حس مکان	۰/۸۷۸	۰/۶۱۳	۰/۶۲۳	۰/۸۷۲	۰/۶۷۷

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

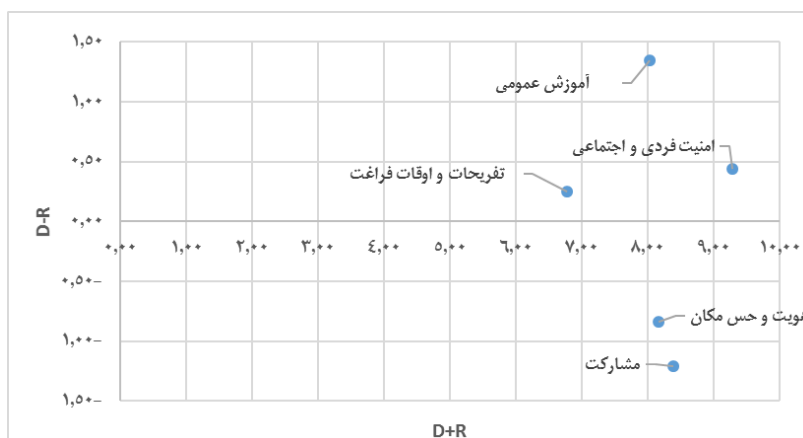
پس از ارزیابی ماتریس ارتباطات، به بررسی مجموع سطر و ستون در جدول شماره ۱۱ پرداخته شده است:

جدول ۱۱- نتایج ماتریس دیمتل

شاخص‌ها	D	R	D+R	D-R
امنیت فردی و اجتماعی	۴/۸۵۹	۴/۴۲۰	۹/۲۷۹	۰/۴۳۹
تفریحات و اوقات فراغت	۳/۵۱۰	۳/۲۵۹	۶/۷۶۹	۰/۲۵۱
آموزش عمومی	۴/۶۹۰	۳/۳۴۱	۸/۰۳۱	۱/۳۴۹
مشارکت	۳/۵۹۴	۴/۷۹۸	۸/۳۹۲	-۱/۲۰۵
هویت و حس مکان	۳/۶۶۳	۴/۴۹۷	۸/۱۵۹	-۰/۸۳۴

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

با توجه به نتایج جدول شماره ۱۱، شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D) ۴/۸۵۹ تأثیرگذارترین شاخص، شاخص مشارکت با مقدار (R) ۴/۷۹۸ تأثیرپذیرترین شاخص و شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D+R) ۹/۲۷۹ بیشترین ارتباط را با سایر شاخص‌ها به دست آورده است. همچنین برای بررسی علت و معلولی معیارها به ترسیم نمودار دیمتل پرداخته شده است که نتایج این ترسیم در شکل ۱ نشان داده شده است:

شکل ۲- وضعیت شاخص‌ها در نمودار دیمتل

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

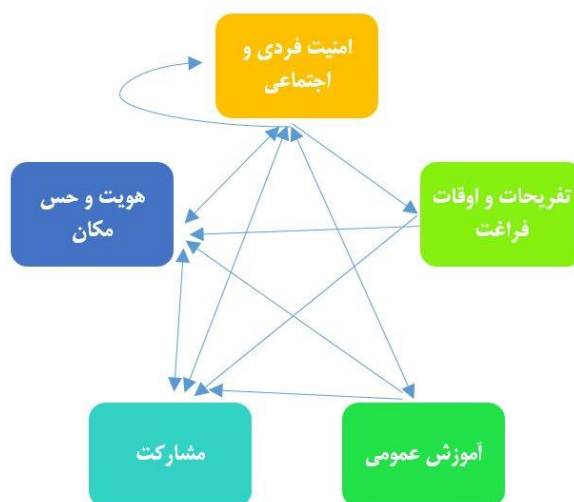
با توجه به شکل ۲، سه شاخص امنیت فردی و اجتماعی، آموزش عمومی و تفریحات و اوقات فراغت به عنوان علت و شاخص‌های هویت و حس مکان و مشارکت به عنوان معلول می‌باشند که در جهت ارزیابی ارتباط میان این معیارها به ترسیم مدل ارتباط میان

این معیارها از طریق نتایج ماتریس ارتباط پرداخته شده است که در ابتدا میزان آستانه ماتریس ارتباطات به دست آورده و سپس از بر اساس کم بودن ماتریس ارتباطات از این مقدار میزان ارتباط به دست می‌آید که نتایج این ارزیابی در جدول شماره ۱۲ و شکل شماره ۳ نشان داده شده است:

جدول ۱۲- نتایج ماتریس ارتباط دیمتل

مقدار آستانه: ۰/۸۱۳	امنیت فردی و اجتماعی	تفریحات و اوقات فراغت	آموزش عمومی	مشارکت	هویت و حس مکان
امنیت فردی و اجتماعی	۰/۸۷۹	۰/۸۸۸	۰/۸۶۹	۱/۱۶۳	۱/۰۵۹
تفریحات و اوقات فراغت	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۸۹۲	۰/۸۱۵
آموزش عمومی	۱/۰۹۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۱۷۰	۱/۰۳۲
مشارکت	۰/۸۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۹۱۴
هویت و حس مکان	۰/۸۷۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۸۷۲	۰/۰۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

شکل ۳- مدل ساختاری پژوهش

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

با توجه به نتایج جدول ۱۲ و شکل ۳، شاخص امنیت فردی و اجتماعی با همه شاخص‌ها در ارتباط است، شاخص تفریحات و اوقات فراغت با شاخص‌های مشارکت و هویت و حس مکان در ارتباط است، شاخص آموزش عمومی با شاخص‌های امنیت فردی، مشارکت و هویت و حس مکان در ارتباط است، شاخص مشارکت با شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی و هویت و حس مکان در ارتباط است و در نهایت شاخص هویت و حس مکان با شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی و مشارکت در ارتباط می‌باشد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

سکونتگاه‌های غیررسمی به دلیل رشد بدون برنامه و غیراصولی همواره برای مدیران شهری مشکل‌آفرین بوده‌اند. این سکونتگاه‌ها در جهت تأمین مسکن برای قشر فقیر و افراد کم‌توان اقتصادی که از روستاها به شهر مهاجرت کرده‌اند به دلیل پایین بودن قیمت زمین و اجاره‌بها در این فضاها شکل گرفته‌اند و بدون در نظر گرفتن نیازهای ساکنان و صرفاً مکانی برای سرپناه ایجاد شده است که به مرور زمان با گسترش محدوده روبه‌رو شده و توان تأمین مایحتاج ساکنان خود را ندارد. این سکونتگاه‌ها به عنوان جزایر جرم و آسیب نیز شناخته می‌شود که نیازمند توجه ویژه مدیران شهری در جهت توانمندسازی این سکونتگاه‌ها می‌باشد تا ضمن جلوگیری از گسترش محدوده در صدد بهبودی وضعیت اقدام نمایند. در این راستا رویکرد زیست‌پذیری به عنوان ابزاری دقیق توانایی

توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی را دارد؛ بنابراین در این پژوهش سعی بر این بوده تا با بررسی وضعیت بعد اجتماعی زیست‌پذیری در سکونتگاه غیررسمی کشتارگاه و ارتباط یابی میان شاخص‌های بعد اجتماعی در راستای شناسایی مسائل اصلی حوزه اجتماعی این محله اقدام نماید.

یافته‌های این پژوهش نشانگر این است که با توجه به نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای شاخص‌های تفریحات و اوقات فراغت و آموزش عمومی در سطح پایین‌تر نسبت به سطح متوسط قرار دارند، شاخص‌های امنیت فردی و اجتماعی، مشارکت و هویت و حس مکان در سطح متوسطی قرار دارند. همچنین بعد اجتماعی زیست‌پذیری در محله کشتارگاه پایین‌تر از سطح متوسط می‌باشد. دلیل اصلی پایین بودن سطح بعد اجتماعی را می‌توان به کم‌برخوردار بودن این محله نسبت به کاربری‌های خدماتی دانست به طوری که در این محله هیچ‌گونه فضای فرهنگی و تفریحی وجود ندارد و صرفاً دو بوستان در این محله وجود دارد که یکی از این بوستان در نزدیکی قبرستان و دیگری به دلیل حضور معاندان متجاهر بلا استفاده مانده است. با توجه به نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نیز رابطه‌ای معنادار میان شاخص‌ها و بعد اجتماعی وجود دارد که با توجه به مقدار ضریب همبستگی، همه شاخص‌ها ارتباط مستقیم و متوسطی را با بعد اجتماعی دارند. با توجه به نتایج مدل دیمتل نیز شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D) ۴/۸۵۹ تأثیرگذارترین شاخص، شاخص مشارکت با مقدار (R) ۴/۷۹۸ تأثیرپذیرترین شاخص و شاخص امنیت فردی و اجتماعی با مقدار (D+R) ۹/۲۷۹ بیشترین ارتباط را با سایر شاخص‌ها به دست آورده است. همچنین سه شاخص امنیت فردی و اجتماعی، آموزش عمومی و تفریحات و اوقات فراغت به عنوان علت و شاخص‌های هویت و حس مکان و مشارکت به عنوان معلول می‌باشند. با توجه به اینکه پژوهش مشابهی در محدوده موردنظر صورت نگرفته است امکان مقایسه داده‌های پژوهش مقدور نمی‌باشد همچنین در با پژوهش‌های سرائی و یاراحمدی (۱۴۰۱)، دوبران (۱۳۹۹) و حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) در جهت تأثیرگذاری پایگاه‌های اجتماعی در زیست‌پذیری همسو می‌باشد.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به مهاجرپذیر بودن این محله اشاره کرد به طوری که نتایج این پژوهش می‌تواند در سال‌های آتی متفاوت‌تر باشد بنابراین پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی در این زمینه از رویکردهای آینده‌پژوهی در جهت تحلیل داده‌ها استفاده گردد.

با توجه به نتایج پژوهش و بر اساس وضع موجود در محله کشتارگاه پیشنهادهایی در راستای ارتقاء وضعیت بعد اجتماعی زیست‌پذیری در این محله ارائه شده است:

- تخصیص بودجه ویژه محرومیت‌زدایی در محله کشتارگاه در جهت ارتقاء سرانه‌های آموزشی، ورزشی، بهداشتی و فرهنگی،
- احداث فرهنگسرا در محدوده محله در جهت پر کردن اوقات فراغت قشر کودک، نوجوان و جوان محله،
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی و توانمندسازی ساکنین محله از طریق ارتقاء سطح آگاهی با کمک سازمان‌های مردم‌نهاد و دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی
- تشکیل گروه‌های محلی و استفاده از توان‌ها و ظرفیت‌های محله در جهت کاهش میزان جرم در محله و نظارت بیشتر گشت‌های پلیس در نقاط جرم‌خیز محله،
- برگزاری مراسم‌های مذهبی و مناسبتی در جهت افزایش حس تعلق به مکان و هویت محلی،
- تشکیل گروه‌های محلی نظیر گروه سازش محلی در جهت رفع اختلافات میان ساکنان قبل از مراجعه به نهادهای زیربنا،
- استفاده از ظرفیت گروه‌های جهادی و سازمان‌های مردم‌نهاد در جهت برگزاری کلاس‌های آموزشی ویژه کودکان دبستانی.

References:

- Adam, M., Ab Ghafar, N., Ahmed, A. & Nila, K. (2017). A systematic review on city liveability global research in the built environment: publication and citation matrix. *Journal of design and built environment*, 17, 62-72. <http://dx.doi.org/10.22452/jdbe.sp2017no1.6>
- Akbari, M. (2023). Spatial analysis of regional inequalities in Iran based on educational indicator. *Geography and Regional Future Studies*, 1(1), 1-17. doi: 10.30466/grfs.2023.121355 [In Persian]

- Altrock, U. (2022). Urban livability in socially disadvantaged neighborhoods: The experience of the German program socially integrative city. *Frontiers of Architectural Research*, 11(5), 783–794. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2021.12.006>
- Barzegar, S., Heydari, T., & Anbarloo, A. (2019). Analysis of Informal Settlements with the approach of livability Case study : Informal neighborhoods of zanzan city. *Regional Planning*, 9(33), 137-152. <https://dori.net/dor/20.1001.1.22516735.1398.9.33.10.3> [In Persian]
- Bayramzadeh, N., & Shahsavar, A. (2023). Prioritization of Urban Regions from the Perspective of Physical and Environmental Indicators of Livability (Case Study: 5 Regions of Urmia). *Sustainable Urban Development*, 4(11), 17-31. doi: 10.22034/usd.2023.706523 [In Persian]
- Darskhan, R., & Bayramzadeh, N. (2020). Assessing the level of social vitality in Informal Settlements (Case Study: Koshtargah-Urmia). *Journal of Geography, Urban and Regional Studies*, 9(34), 107-118. https://ges.iaun.iau.ir/article_677725.html?lang=en [In Persian]
- Darskhan, R., & Bayramzadeh, N. (2021). Policy-making to Promoting Social Vitality in Informal Settlements (Case Study: Koshtargah Neighborhood-Urmia). *Urban Environmental Planning and Development*, 1(1), 77-94. https://juep.shiraz.iau.ir/article_686472.html?lang=en [In Persian]
- Daviran, S. (2020). Assessment of urban textile viability with emphasis on social sustainability (Case Study: Informal settlements of Hamadan city). *Journal of Urban Social Geography*, 7(1), 47-64. doi: 10.22103/JUSG.2020.2004 [In Persian]
- Ellis, P., & Roberts, M. (2016). *Leveraging urbanization in South Asia: Managing spatial transformation for prosperity and livability*. World Bank Group. <https://doi.org/10.1007/s13398-014-0173-7.2>
- Fu, Y., & Zhang, X. (2017). Planning for sustainable cities? A comparative content analysis of the master plans of eco, low-carbon and conventional new towns in China. *Habitat International*, 63, 55–66. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2017.03.008>
- Ghalehtemouri, K., Shamsoddini, A., Bayramzadeh, N., & Mousavi, M. (2023). Identifying the pleasant sounds in the city's public parks environment (Case study: Mellat riverside park, Urmia). *SAUC - Street Art and Urban Creativity*, 9(1), 149 - 165. <https://doi.org/10.25765/sauc.v9i1.690>
- Hoseinzadeh, R., Safaralizadeh, E., & Khabbazi, H. (2022). Assessing the Livability of Urban Neighborhoods in the Direction of Sustainable Development, from the Perspective of Citizens, Case Study: Shahre Kohne and Seyed Morteza in Kashmar City. *Journal of Geography and Environmental Studies*, 10(40), 123-140. <https://dori.net/dor/20.1001.1.20087845.1400.10.40.8.6> [In Persian]
- Jamshidi, A., Mousavi, A., & Javanmard, K. (2023). Comparison of the pattern of organizing the outskirts of urban areas (Case of study: England and India). *Geography and Regional Future Studies*, 1(1), 47-66. doi: 10.30466/grfs.2023.121358 [In Persian]
- Kashef, M. (2016). Urban livability across disciplinary and professional boundaries. *Frontiers of Architectural Research*, 5(2), 239–253. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2016.03.003>
- Kumar, A., & Rai, A. K. (2014). Urbanization process , trend , pattern and its consequences in India. *Neo Geographia*, III(IV), 54–77. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580219
- Mahlouji, M., Khademolseiny, A., Saberi, H., & Ghaed rahmati, S. (2022). Assessing the factors affecting urban livability in informal settlements, study of Zone 14 of Esfahan. *Journal of Geography, Urban and Regional Studies*, 10(40), 7-20. <https://dori.net/dor/20.1001.1.20087845.1400.10.40.1.9> [In Persian]
- Martínez-Bravo, M. D. M., Martínez-del-Río, j., Antolín-López,R. (2019). Trade-offs among urban sustainability, pollution and livability in European cities. *Journal of Cleaner Production*, 224, 651-660. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.03.110>
- Mercer, (2019). *VIENNA TOPS MERCER'S 21ST QUALITY OF LIVING RANKING*. <https://www.businesswire.com/news/home/20190313005484/en/Vienna-Tops-Mercer%E2%80%99s-21st-Quality-of-Living-Ranking>
- Monkkonen, P., Andre, C., Escamilla, M., Alberto, J., & Guerra, E. (2018). “Urban sprawl and the growing geographic scale of segregation in Mexico, 1990–2010. *Habitat International*, 73(December 2017), 89–95. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2017.12.003>
- Mousavi, M., Bayramzadeh, N., Omidvarfar, S., & Kamel Nia, R. (2021). Assessing the levels of livability in informal settlements (Case study: Falahat neighborhood, Urmia city). *Journal of Urban Social Geography*, 8(2), 222-203. doi: 10.22103/JUSG.2021.2053 [In Persian]
- Mousavi, M., Jahangirzadeh, J., Bayramzadeh, N., Shahsavar, A., & Omidvarfar, S. (2023). An analysis of the livability situation, Case study: Kouye Salar Neighborhood-Urmia. *Urban Environmental Planning and Development*, (), -. doi: 10.30495/juepd.2023.1984805.1184 [In Persian]

- Mousavi, M., Kabiri, A., Bayramzadeh, N., & Kamel Nia, R. (2023). Assessment of Vulnerability and Societal Security Level in Informal Settlements (Case study: Koshtargah Neighborhood-Urmia). *Societal Security Studies*, 13(72), 151-176. doi: 10.22034/sss.2023.1266753.1825 [In Persian]
- Oskouee Aras, A., & Hakimi, H. (2021). Measuring Indicators of Urban Vitality in Informal Settlements (Case study: Seilab Qoshkhane Tabriz). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(1), 143-163. doi: 10.22059/jurbangeo.2021.309948.1363 [In Persian]
- Otari, M., & Shams, M. (2022). Presenting an Interpretive Structural Model of Health-Oriented Indicators to Achieve Livability (A Case Study of District One of Tehran). *Quarterly Journal of Environmental Based Territorial Planning*, 14(55), 213-234. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2676783.1400.14.55.10.0> [In Persian]
- Ruzszyk, H. A. & Halligey, A. & Rahman, M. F. & Ahmed, I., (2023). Liveability and vitality: an exploration of small cities in Bangladesh. *Cities*, 133, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.104150>
- Ruth, M., & Franklin, R. S. (2014). Livability for all? Conceptual limits and practical implications. *Applied Geography (Sevenoaks, England)*, 49, 18–23. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2013.09.018>
- Saraei, M., & Yarahmadi, M. (2022). Identification and Evaluation of Livability Components in Urban Areas (A Case Study: Esfarayen City). *Geography and Environmental Sustainability*, 12(4), 23-35. doi: 10.22126/ges.2022.7545.2513. [In Persian]
- Shahnavaizi, Y., Anvari, M. R., & Karimian Bostani, M. (2022). Analysis and Explaining the Correlation Pattern between Dimensions and Indicators of Viability in Zahedan. *Quarterly Journal of Environmental Based Territorial Planning*, 15(56), 67-86. https://ebtp.malayer.iau.ir/article_691834.html?lang=en [In Persian]
- Shahraki, S. Z., Hosseini, A., Sauri, D., & Hussaini, F. (2020). Fringe more than context: Perceived quality of life in informal settlements in a developing country: The case of Kabul, Afghanistan. *Sustainable Cities and Society*, 63(102494), 102494. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102494>
- Un-Habitat. (2016). *Urbanization and development: Emerging futures. UN habitat world cities report 2016*. <http://wcr.unhabitat.org/main-report/>
- United Nations. (2014). *World urbanization prospects. New York: United Nations*. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2005.12.9>
- World Bank Group. (2015). *Leveraging urbanization in South Asia*. Washington. [http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/file/Leveraging Urbanization in south asia.pdf](http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/file/Leveraging%20Urbanization%20in%20south%20asia.pdf)
- Xiao, Y., Li, Y., Tang, X., Huang, H., & Wang, R. (2022). Assessing spatial-temporal evolution and key factors of urban livability in arid zone: The case study of the Loess Plateau, China. *Ecological Indicators*, 140(108995), 108995. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2022.108995>
- Yassin, H. H. (2019). Livable city: An approach to pedestrianization through tactical urbanism. *Alexandria Engineering Journal*, 58(1), 251–259. <https://doi.org/10.1016/j.aej.2019.02.005>
- Zare, E., Saghafi Asl, A., & Faridi Sani, M. (2022). Livability analysis in the central part of Tehran (Case study: District 12). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 16(4), 799-821. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.25385968.1400.16.4.4.3> [In Persian]